

T604

M

3

CEĻI

RAKSTU KRĀJUMS

XIV

Literātūras zinātne Vēsture
Lingvistika Folklorā

LUNDĀ

1969

RAMAVE

PIEZĪMES PAR JURA ELĢERA DZIESMU GRĀMATU

1. J. Elģera dziesmu grāmatas tapšana.

Kaut arī J. Elģera *Evanģeliju un epistulu* manuskripta vākos uzietais viņa dziesmu grāmatas alfabētiskais reģistrs (tāpat datējams ar laiku ap 1638. — 1640. gadu)¹ ir tikai ātrumā uzskicēts melnraksts, tā salīdzinājums ar viņa iespiesto dziesmu grāmatu *Cantiones Spirituales . . .*, Vilnae 1673, atļauj dažu ko spriest par viņa tulkotāja darbu. Kā jau norādīts agrāk,² iespiestajā krājumā dziesmu skaits ir prāvāks. Salīdzinājumā redzams, ka pēc minētā rokraksta reģistra sastādīšanas nākušas klāt vēl kādas 16 dziesmas, kas ir vairāk nekā $\frac{1}{7}$ (pāri par 15%) no visa dziesmu kopskaita grāmatā (103).

Pārlūkojot tās dziesmas, kas nav minētas 1640. g. reģistra manuskriptā, redzams, ka 1673. g. dziesmu grāmatā turpat visām tām minēti latīņu paraugi, atskaitot sakramenta dziesmu *O Kungs pirmak bus ta passaul pazust* (91 sk.), kas tulkota no poļu valodas.

No klāt pienākušajām dziesmām viena ir Pūpolu svētdienai (43 sk.), viena nodaļā par Kristus ciešanām (70, īsa divrindu lūgšanas formula) un divas Lieldienām (75 sk.), kam pievienojas augstāk minētā sakramenta dziesma. Dziesmās, kas sumina Dievmāti, nācis klāt latīņu himnas *Salve Regina* un vēl vienas dziesmas latviskojums (100 sk. un 106 sk.). Ekstrāordināro dziesmu daļu Elģers papildinājis ar dažiem Dāvida psalmiem (1., 6., 14. un 78. psalms, sk. 111. — 116. un 120. — 122. lpp.) un vēl kādām citām dziesmām (124 — 128, 142 sk.). No jauna nācis klāt arī garais dziedājums par Bagāto vīru un nabaga Lācaru (144 — 149), kas ir Lūkas evaņģelija 16. nodaļas (19. — 26. p.) stipri izpušķots pārdzejojums. Tas, tāpat izteiksmīgā dziesma par mūžību (167 sk.), labi atļauj saredzēt, kādas ir bijušas Elģera dzejnieka potences un kāda viņa māka izteikties latviski.

Nav neiespējams, ka dziesmās, kas pēc minētā reģistra sastādīšanas nākušas klāt, var būt arī kādi agrāki, citu autoru tulkojumi, kuŗu valodu Elģers tad var būt modernizējis, pielāgojams savas rakstības un izteiksmes normām.

2. Labojumi Elģera dziesmu tekstos.

Salīdzinot Elģera dziesmu iespaidumu viņa 1673. g. dziesmu grāmatā ar pie-minēto viņa dziesmu reģistru manuskriptā (no apm. 1640. g.), kaut arī pēdējais sniedz tikai dziesmu sākumu rindas, pie tam nepilnīgu fragmentu veidā, var kon-

1 *Sal. Evangelien und Episteln. Ins Lettische übersetzt von Georg Elger. Nebst einem Register seiner geistlichen Lieder aus der Zeit um 1640.* Bd. 1. Texte, Lund 1961; sk. ievada 23. — 26. §§.

2 Turpat, 24. §.

statēt diezgan daudz atšķirību. Kāds skaits no tām jāskaidro kā nenoteiktās, savā daļā tīri juceklīgās pareizrakstības rezultāts. Daža starpība varētu būt ieviesusies arī spiestuves kļūmju dēļ, bez tam dažu ko var būt pārgrozījuši arī vēlākie Elģera dziesmu klajā laidēji. Ka tas iespējams, rāda 1672. g. evaņģeliju iespiedums. Tanī daudz vietās lielas atšķirības (pie tam ne katru reizi uz labo pusi!), salīdzinot ar Elģera 1640. g. manuskriptu.

Dažas atšķirības reģistrā var būt radušās, Elģeram to sastādot stiprā steigā, par ko liecina reģistra paviršais rokraksts, liels pretstats viņa Evaņģeliju un epistulu manuskripta visumā ļoti skaidrajam rokrakstam. Pašā dziesmu tekstā daža tāda atšķirība, varbūt, nemaz nav bijusi, sal., piem.:³

1640. g. ms. ⁴	1673. g. dziesmu grāmatā
P ₅ Pilna sāp by Maria	52 Pilna sāpas by Maria
S ₃ Sumenāta es tu Dieva māte	6 Summenat es tu Dieva māta u.v.c.

Vairākas vietas 1640. g. dziesmu reģistra manuskriptā tomēr pavisam citādas nekā 1673. g. iespiedumā:

1640. g. ms.	1673. g. dziesmu grāmatā
A ₁ Abdomam šodien vysī	61 Abdomam šodien mīļie
W ₂ Viens bērniņš par visiem	21 Viens bērniņš tik slavens
N ₇ Nu klausait mīļie kristīti	136 Nu klausait vysī kristīti.

Nav domājams, ka tik lielus grozījumus būtu izdarījuši 1673. g. dziesmu grāmatas publicētāji — dažu ko savās dziesmās vēlāk būs grozījis Elģers pats.

Mums iespējams šīs atšķirības konstatēt tikai pašos dziesmu sākumos; tālāk tekstos to būs bijis vēl daudz vairāk.

ANMERKUNGEN ÜBER DAS GESANGBUCH VON GEORG ELGER

Der Verf. betrachtet die Fragen des Entstehens des Elgerschen Gesangbuchs und die feststellbaren Änderung der Liedertexte.

³ Teksti še iespiesti modernizētā rakstībā.

⁴ Skat. augstāk minētā Elģera Evaņģeliju un epistulu publicējumā 142. lpp.